

МЕЋУПРОСТОРИ И ЕКОНОМИСАЊЕ СНАГАМА

У првом светском рату иако су војске бројно порасле и прекриле читаве фронтове бојишта, ипак их није било толико да би се обезбедило непрекидно поседање одговарајућом густином и да би се, сем тога, могла образовати довољно снажна тежишта. Међупростори — непосреднути делови фронта — појављују се као неопходност ради уштеде снага за употребу на важнијим одсечима. У другом светском рату још је више порасла потреба за међупросторима у циљу економисања снагама. Нападач је добио таква ватрена средства и такве снаге, пре свега оклопне, да је могао пробити сваки фронт ма колико он био засићен и непрекидан. Бранилац се зато све више оријентише на одбрану по дубини. Ешелонирање снага по дубини постаје неопходан елемент снаге одбране. Све се више афирмише одбрана по правцима. Међутим, међупростори су и у првом и у другом светском рату били примамљиви за нападача. Преко њих се најлакше могло упасти у браниочев поредак. Но, истовремено су представљали и опасност за нападача да упадом у њих сам буде изненађен и претрпи неуспех.

Појавом атомског наоружања нападач је за евентуалан будући рат добио средство за далеко ефикасније савлађивање браничевог отпора него што је раније имао. Зато он неће бити ни заинтересован за провлачење кроз међупросторе у оном смислу као досада. Бранилац, међутим, који такође мора рачунати са атомским ударима првенствено по најгушће поседнутим рејонима, биће принуђен да своје снаге распоређује довољно растресито по фронту, а нарочито по дубини да их не би изложио сувише великим губицима и да би их имао за отпор и активна дејства на што већој дубини. Њега, значи, сама чињеница да нападач поседује атомско оружје наводи на још већу примену међупростора. Бранилац, пак, који сам располаже атомским наоружањем има у рукама средство које му омогућује да слободније него раније ствара међупросторе већих размера, јер их тим новим оружјем може веома ефикасно затварати и бранити.

Међупросторима се у савременим условима постиже економисање снагама и избегавају већи губици од атомског дејства. Поред тога међупростори ће служити и као зоне које пружају могућности за еластичну активну употребу браничевих јединица.

С обзиром на истакнути значај међупростора за браниоца нужно је да се при организовању одбране одреди њихова улога, место, величина и мере које би требало предузети да би што боље одговорили својој улози. Ова питања не могу се разматрати изоловано, јер улога зависи од места и величине међупростора и обратно, али је ипак потребно да се по сваком од њих дође до одређеног закључка.

Међупростори ће најчешће имати истовремено вишеструку улогу. На пример, њима ће се остваривати економисање снагама — јављаће се као простори између праваца који се бране; уштеђене снаге са њих моћи ће се ешелонирати по дубини; обезбеђиваће растреситији распоред јединица а тиме и погодне услове за чување снага од атомских дејстава; могу бити кориштени и за подесан маневар у склопу активних дејстава.

У складу са улогом одређује се и место међупростора. Они међупростори у којима се предвиђа развијање маневра бирати ће се на местима која најбоље одговарају идеји маневра. Међупростори, пак, чија је намена само да се јединице заштите од претераних губитака од дејства атомског оружја примењиваће се свуда где то густина распореда налаже, ситуација омогућује, а задаци дозвољавају. Итд.

Величина међупростора зависиће од његове улоге и места, величине јединице, природе земљишта и осталих околности.

Кад међупростор већ постоји, кад су му одређени место, величина и улога, решава се и врло деликатно питање мера које би требало предузети да би га бранилац што боље искористио код извршавања свог задатка. При томе се он излаже великој опасности да им не поклони превише или премало пажње. У првом случају међупростори ће одвлачити снаге и средства које је желео уштедеги, а у другом они могу постати извор таквих изненађења приређених од стране нападача да ће за уклањање њихових последица бити потребне јаче снаге од оних које су применом међупростора уштеђене, уколико последице не би биле још теже.

Мере које се примењују за обезбеђење међупростора могу бити веома различите те више или мање доприносити економисању снагама. Тако се за непосредно затварање и одбрану међупростора могу упутити делови оперативних јединица или само слабији осигуравајући делови ради њихове контроле. Понекад ће се у њих упутити само извиђачки делови (за стално или само повремено). Даље, може се планирати да одређене јединице с фронта и из дубине активно дејствују против нападачевих делова који би се упутили кроз међупросторе. Код свих поменутих случајева примењиваће се и ватра како стрељачког наоружања јединица распоређених на боковима међупростора тако и унапред припремљене артиљеријске ватре уколико је то могућно с обзиром на распоред и дomet оруђа, као и запречавање разних врста и обима. Посебну улогу у затварању и одбрани међупростора, а тиме и у економисању снагама, могу одиграти атомска

средства, уколико бранилац њима располаже у одговарајућим количинама.

И поред тако значајне улоге међупростора у савременој одбрани, о њима се најчешће не решава као о посебном питању одбране, већ узгред, приликом распоређивања снага и одређивања зона или праваца дејства. Притом се дешава да командант у току процене дође до одређених закључака у погледу улоге, места, величине и мера за уређење или одбрану неког међупростора, али он те закључке, односно своју одлуку, ипак не пренесе на потчињене у виду јасног и непосредног наређења. Он једноставно подели додељени фронт на потчињене јединице, одређујући им зоне дејства односно правце, очекујући при томе да ће јединице саме схватити улогу, место и величину међупростора онако како је он сам то замислио, те да ће у вези с тим и саме предузети одговарајуће мере. Међутим, како је већ поменуто, на међупростор се обично различито гледа у свакој заинтересованој јединици па се лако може десити да ће га неке преценити, друге потценити, да ће му неке поклонити исувише пажње на рачун значајнијих задатака, а друге га сувише запоставити. При таквом недовољно координираном раду међупростори најчешће неће бити правилно искоришћени па се могу доживети или непријатна изненађења или везати сувише јаке снаге. Зато у погледу међупростора и мера које треба предузети у вези с њима не сме остати ништа нејасно.

Кад постоји довољно времена за организовање одбране, могу се евентуални пропусти благовремено уочити и отклонити, али у савременом рату таквим се временом обично неће располагати, па ће свака накнадна мера у ствари бити само импровизација са свим њеним недостацима.

У савременом рату треба рачунати и са међупросторима који ће се појављивати сасвим неочекивано, у току дејстава, било да нека властита јединица изненада промени своје место или да буде уништена атомским ударом. У таквом случају мораће свака заинтересована јединица одмах сама предузети све одговарајући мере за обезбеђење новоствореног међупростора.

Пошто ће дејства браниоца бити у разним ситуацијама различита и зависити првенствено од циља или задатка одбране, међусобног односа снага и њихове јачине у односу на ширину додељене зоне и пошто ће то утицати на улогу међупростора, било би корисно са тог аспекта размотрити неколико најкарактеристичнијих ситуација у којима се могу одвијати одбрамбена дејства, имајући у виду да се такве ситуације у стварности обично неће појављивати у чистим облицима, већ у разним комбинацијама, често још и у вези са нападним дејствима.

Ако бранилац располаже са довољно снага и средстава за одлучан фронтални отпор, и ако је ширина фронта релативно мала, а однос снага повољан, он може успети да прекрије целу зону преко које очекује напад и да му остане довољно снага за стварање по-

тебне густине на тежиштима по фронту и по дубини. У овом случају значајнијих међупростора може да не буде. Међутим распоред широм читаве зоне без међупростора биће оправдан једино ако бранилац може обезбедити учешће већине расположивих снага у одсудним дејствима на тежишту, било да се то постиже непосредним распоредом или маневром, било посредно, везивањем одговарајућих нападачевих снага. Тешко да ће то икада бити могућно. Зато ће и у том случају бити међупростора, односно одбрана ће бити организована по правцима само ће међупростори бити мањи и моћи ће их се боље контролисати. Међупростори који су потребни ради избегавања претераних губитака од непријатељевих атомских средстава биће и у овом случају примењивани иако ће се на појединим одсецима ићи свесно на већи ризик.

Уколико је фронт одбране сувише широк, бранилац и да хоће неће моћи да се распореди на читавој зони, те ће међупростори бити неизбежни. За одбрану тих међупростора, нарочито мањих, долазе у обзир мере поменуте у ранијем излагању и доста опширно разматране у војној литератури, уз издавања минималних снага и средстава. Ипак, и тада треба добро размотрити да ли је одвајање било каквих снага и средстава са тежишних одсека заиста неминовно и да ли то неће имати за последицу њихово слабљење, а тиме и слабљење одбране као целине. Ма какве се мере за одбрану међупростора предузеле, оне ипак не могу бити довољне за одбијање нападача ако он главни удар усмери баш тамо. То, уосталом, није ни сврха ових мера. Оне, пре свега, служе да би се задржале само слабије нападачеве снаге, да би се удар његових јачих снага благовремено открио и успорио, па тек онда ликовирао маневром и ударом јединица распоређених на суседним одсецима и у дубини. При томе ће успех зависити умногоме од правилног координирања дејства расположивих снага. Ако бранилац располаже и одговарајућим атомским наоружањем, моћи ће у интересу економисања снагама смелије стварати међупросторе, а за њихову одбрану, односно контролу, издајати скромније снаге и средства.

Уколико су зоне одбране шире у односу на расположиве снаге, утолико се бранилац мора доследније чувати сувишног растурања по фронту да не постане сувише слаб на тежишту. Међупростори тада бивају све шири, а праваца на којима ће се распоређивати снаге требало би да буде све мање. У великим међупросторима, пак, уобичајене мере одбране не могу бити довољно ефикасне ни за одбијање слабијих браниоцевих снага, јер би за такав задатак требало издвојити јаче делове са важнијих места. То, наравно, не значи да такве међупросторе не треба затварати, већ да се средства за њих не одузимају од снага предвиђених за одсуднија дејства. Најбоље их је узети од делова који се не могу, или их не треба, употребити за дејства на тежишту. Јединице распоређене на боковима тако великих међупростора не би више биле довољно међусобно повезане па би морале свака за себе организовати извиђање и осигурање да би се обезбедиле

од изненађења. Одбрана међупростора почивала би још више на маневру главних браниочевих снага и они би у том случају у ствари били мање предмет одбране, а више зона за извођење маневра. Ако би нападач усмерио главни удар кроз међупростор, браниочеве снаге груписане на тежишту одбране биле би слободне или недовољно ангажоване, па зато и на располагању за маневар у складу са новом ситуацијом.

Код мера борбеног обезбеђења овако широких међупростора требало би, поред осталог, организовати и ефикасну обавештајну службу која би одмах по упаду непријатеља пружила о њему све податке неопходне за стварање плана ликвидације или локализовања продора. Такођер би се могли оставити органи за прецизно управљање артиљеријском ватром.

Ова разматрања односе се првенствено на припремни период одбране, док још није успостављен тешњи додир са непријатељем и док се о његовим дејствима могу правити само претпоставке. Сразмерно са развијањем нападних дејстава, пристизаће све конкретнији подаци о нападачевој стварној јачини, распореду и намерама, па ће бити јаснија и ситуација како организовати одбрану, где и какве имати међупросторе. Међутим, питање је да ли ће бити и довољно времена да би се отклонили недостаци почетног распореда.

На крају ваља нагласити да ће у пракси бранилац ретко зауставити нападача још својим почетним распоредом. Много чешће он успева у томе тек у току борбе по дубини, па је у интересу економисања снагама утолико значајније да су оне у почетном распореду много више прикупљене и распоређене по дубини, као и да се њима економисање на рачун међупростора. На тај начин може се најсигурније обезбедити солидан и непрекидан отпор.

Кад бранилац располаже скромним снагама у односу на фронт одбране и снагу нападача онда ће се он изразито оријентисати да лопи нападача отпором по дубини и тако ствара време за прикупљање довољно снага и средстава да би се изборио преокрет у ситуацији. За то мора постојати извештан прихватљив однос између покретљивости властитих и нападачевих снага. Ако је непријатељ моторизован и располаже техником која му обезбеђује покретљивост ван путева, он ће успевати да изманеврује браниоца који се креће пешке, ако овај не обезбеди засићеност снагама читаве дубине одбране. У оваквом случају, а и иначе, погодно је уштедети снаге непоседањем земљишта неподесног за кретање, боравак и дејства јединица, поготово оних са тежом техничком опремом. Кретање кроз такве међупросторе је спорије, а бокови изложенији, што натерује нападача да буде опрезнији. Самим тим што се непријатељ наводи на наступање преко таквих међупростора, бранилац постиже донекле свој циљ — ствара извесно време. Активним дејствима и мањих снага на развучене бокове могу се у повољним случајевима стешњеном нападачу наносити осетни губици, његове снаге изнуравати, а тиме још више успорити наступање.

У таквим ситуацијама бранилац би требало да се још изрази-тије прикупља на најосетљивијим правцима. Јачина браничевих снага и њихов распоред по дубини морали би бити такви да буду довољни за успешно извођење одбране на релативно великим дубинама. Уколико би укупне снаге браниоца биле мање у односу на непријатеља и ширину одбрамбене зоне, утолико би требало да су више прикупљене, па следствено томе да су и међупростори већи. Због релативно великих међупростора још мање би се смело подлећи искушењу и за њихову одбрану одредити и иначе скромне снаге са праваца који се поседају. Ватрено дејство са суседних одсека такођер не би могло бити ефикасно, а често га уопште не би било. Свака јединица у близини таквих међупростора морала би сама да се брине о осигурању изложених бокова. Код уређења оваквих међупростора и њихове контроле морало би се претежно ослањати на локалне снаге.

Једно од основних средстава за задржавање нападача уз истовремено чување властитих снага је ватра, првенствено даљна. Зато ће понекад бити корисно да се што више расположивих снага развије на предњем крају и непријатељ снажном ватром натера на рано развијање и губљење времена, а затим да се бранилац повлачи на наредне положаје и овај поступак понавља. Поступак је утолико кориснији уколико је реч о мањој јединици, мањој дубини одбране, сигурнијем прихвату и краћем времену које треба обезбедити. У том случају ће међупростори бити релативно мањи и боље штићени али ће постојати већа опасност због мање дубине одбране. Јер, ако би се слабе снаге развукле дуж читаве ширине релативно широког фронта, нападач би могао да их на сваком жељеном месту пресече и да незадрживо продире у дубину ради почесног тучења и уништавања браничевих јединица које не би имале времена да се прикупе и припреме за борбу. Снаге развучене дуж фронта не би могле да га у томе спрече.

У току развоја браничевих дејстава по правцима, улога међупростора може се у складу са развојем ситуације изменити. Односно, у почетку непосредне зоне могу касније постати зоне за извођење маневра — у току динамике могу се на њих пренети дејства, с тим што би се онда стварали нови међупростори на другим местима. Зато бранилац мора бити довољно еластичан да би могао што боље одговорати свим променама ситуације.

Међупростори између појединих брањених праваца могу бити изразито велики тако да садејство снага које их затварају буде тешко изводљиво. Јединице на сваком засебном правцу тада ће дејствовати потпуно самостално и саме се бринути о заштити бокова и позадине.

Употреба атомских средстава кад постоје велики међупростори у систему одбрамбеног фронта браниоца има одређене специфичности. Нападач би био мање заинтересован да на тако разређену одбрану употреби у почетку своја атомска средства. Чувао би их првенствено за динамику борбе, за браничеве снаге у дубини намењене за активна

дејства. Ни бранилац, коме би атомска средства много олакшала одбрану пространих међупростора, за тако велике ширине обично их неће имати довољно, а неће му ни нападач лако створити погодан циљ јер се неће морати јаче груписати за пробој одбране, односно провлачење кроз међупросторе.

Ова излагања односе се на читаве фронтове и снаге на њима, а могу се применити и на сваку самосталну јединицу. Команданти морају потчињеним јединицама постављати реалне и одређене задатке у погледу ширине одбрамбених рејона. Они би требали одредити и место, величину и улогу свих важнијих међупростора. Не би се смео додељени фронт једноставно поделити на потчињене јединице, нити им се препустити да саме одређују међупросторе и решавају питања њиховог обезбеђења. При томе се треба руководити тим да ће свако развлачење и дробљење снага по фронту ради избегавања међупростора или њихове боље контроле бити најчешће утолико мање оправдано што су јединице мање. Дивизија а евентуално и пук, прикупљени у распореду из којег могу слободно и брзо развијати дејства, биће за непријатеља опаснији, без обзира на ширину непосредних делова фронта, него ако су раздробљени по четама и водовима развојеним великим међупросторима тако да покривају широке зоне које, међутим, не могу бранити, нити се, притиснути надмоћнијом ватром нападача, међусобно потпомагати.

Ако бранилац располаже снагама које су знатно мање покретљиве од непријатеља, њихово ефикасно маневровање по дубини биће утолико теже уколико је већа дубина на којој дејствују. Кордонски распоред дуж целе ширине фронта био би у том случају још опаснији, јер би га нападач могао лакше расецати, а затим, неометан, великом брзином продирати у дубину, знајући да ће маневри браниоца бити сувише касни.

У овом случају распоред браниоцевих снага на изабраним правцима не сме бити плитак, јер би се тиме јединице подметале под удар непријатеља или би се излагале опасности да буду обиђене и одсечене од рејона које би требало да штите. Зато је повољније да се распореди на већој дубини дуж праваца којима дејствују, наравно, под условом да се не пређу границе преко којих би се изложиле, опасности да буду почесно тучене од стране покретљивог нападача. Најистакнутији делови би се под притиском с фронта или услед непријатељевих претњи преко међупростора постепено повлачили, уз прихват, све дубље, при чему би снага одбране све више нарастала. Тако би дубина почетног распореда пружала и извесну сигурност од опасности које би претиле преко отворених међупростора.

Ако би несклад између јачине обостраних снага, њихове покретљивости, дубине зоне дејства и времена које треба обезбедити био исувише велик, изгледи на успешну примену оваквих дејстава били би нереални и требало би тражити друга решења.

Кад бранилац не располаже са довољно снаге и средстава за пружање чвршћег отпора чак ни борбом по дубини, нити му ситуација

или задатак то налажу, он ће измицати испод нападачевог удара. У таквом случају било би свако круто везивање снага за неко одређено земљиште и његову одбрану још неприхватљивије, јер би наводило на одсудна дејства са недовољним снагама и под неповољним условима па, према томе, и на ризик уништења. Задатак јединице се тада, начелно, не може везивати ни за какав земљишни објект или рејон, изузев кад би то било привремено нужно због опште ситуације, без обзира на губитке. Пошто циљ дејстава не може бити више одбрана неког земљишног рејона, то губе свој значај и линије фронта и положаји. Снаге једне стране обично се налазе у међупросторима друге и обратно. Фронтална дејства претапају се у територијална, у којима нестаје фронтова и позадине јер су обе стране распоређене и дејствују у истим зонама, без оштријег раздвајања линијама фронтова.

У таквој ситуацији бранилац прибегава пре свега активним, нападним дејствима, бирајући циљеве у складу са својим могућностима. Свака пасивност у таквој ситуацији водила би брзо слабљењу снага и слому.

Начело прикупљености снага добија у таквој ситуацији специфично значење. Ако би се прикупиле јаче снаге, могли би се на махове остваривати и замашнији циљеви. Међутим, то груписање има граница. Оно не треба да буде ни превише велико нити да траје сувише дуго. Треба прикупити само толико снага колико је потребно да би се остварио у одређеној ситуацији најпогоднији циљ, а да се затим те снаге опет довољно брзо и у довољној мери растура да би под најповољнијим условима избегавале противакције непријатеља све до момента кад је могућно да се поново прикупе ради нашошења новог ударца. Ово стално смењивање прикупљања и разређивања јединица помера се, у складу са порастом и побољшавањем њиховог односа према непријатељу, све више у правцу веће прикупљености и образовања чвршћих фронтова.

Што је са међупросторима у оваквим дејствима? Дејства су динамична, јединице се брзо прикупљају и растурају, између њих се често налазе и непријатељски делови. Свака јединица може у одређеном моменту дејствовати нападно или одбрамбено, прилазећи некој непријатељској групи или објекту испред, иза или са стране или се од њих повлачити, па се обично не може одредити шта је фронт, шта позадина, где су бокови, шта је правац дејства, а што су међупростори. У таквој ситуацији мора се свака јединица на месту и у покрету обезбеђивати извиђањем, осигурањем, па и борбом, у свим правцима са којих може бити угрожена, и то на таквим даљинама да може сачувати неопходну слободу акције и избећи изненађења.

У оваквим дејствима нападач ће ређе имати прилике да употреби атомско наоружање за непосредне борбене циљеве. Због опште изразите растреситости и покретљивости браниоца он ће ређе налазити циљеве који би оправдавали примену таквих средстава. Понекад ће то бити отежано због близине његових властитих снага. Прилике за атомске интервенције ће се ипак налазити. Као погодни циљеви

могу бити већа насеља ради застрашивања становништва, повремена прикупљања већих снага у некој замашнијој акцији и, нарочито, веће снаге сабијене у тесна окружења за време већих непријатељских офанзива.

Због оваквих могућности нападача бранилац ће убудуће и код оваквих дејстава морати да избегава већа прикупљања и тамо где би евентуално била могућна, као и да по потреби благовремено расељава већа насеља. Нарочито ће бити значајно да се избегну окружења и сабијања значајнијих снага. Но, све те мере немају непосредне везе са улогом међупростора и њиховим уређењем. Браниочева снаге још ће ређе имати могућности за примену атомских средстава, али се могу употребити за искоришћавање и проширивање успеха постигнутог атомским ударима. Али ни ово учешће нема непосредне везе са међупросторима.

У случају да се у позадини непријатеља створе веће слободне територије, одбрамбена дејства могу попримити опет стабилније форме, а онда и међупростори добијају онај значај који је већ размотрен.

Као што је поменуто у почетку, случајеви који су разматрани у пракси се обично неће појављивати као посебни, већ најчешће у разним комбинацијама по времену и простору, а понекад још и у вези са нападним дејствима. Зависно од тога и од карактера општих дејстава јављаће се и питање међупростора, њихове величине, места и улоге. С тим у вези требаће решавати и то са каквим снагама контролисати, бранити те „непоседнуте“ делове фронта. При томе треба увек имати у виду да је опасније претерано развлачење снага по фронту ради избегавања стварања међупростора и њихове снажне контроле, јер то наводи на одбрану свега да се не би одбранило ништа — него што постоји опасност да ће се преко њих непријатељ провлачити или наносити решавајуће ударе. Снаге извучене за одбрану међупростора биће сувише слабе да би могле задржати јаче ударе непријатеља, али ће се зато осетити њихово одсуство на тежиштима по фронту и ешелонирању снага по дубини. Обично ће бити боље ако се у међупросторе одреди само толико снага колико је неопходно за сигурно праћење ситуације да би се на време могле предузети одговарајуће мере. Више команде морају спречити да се задаци у погледу ширине фронта деле на потчињене јединице са степена на степен већ да саме преузму одговорност за зоне које потчињене јединице расположивим снагама не могу успешно бранити нити контролисати, осим на рачун извршавања свог основног задатка. При томе треба имати на уму да удар непријатеља преко добро контролисаног међупростора уколико није довољно усклађен и са дејством против суседних снага може лако постати удар у ветар, и да притом непријатељ открива своје снаге и намере, а самим тим пружа могућности и за противмере.